

RAPPORT

PALESTINSK AMNODNING OM NORSK STØTTE TIL Å BYGGE OPP KAPASITET PÅ PETROLEUMSSEKTOREN

Sammendrag:

- Palestina har en sammensatt og kompleks petroleumssektor. Palestinske myndigheter har et klart behov for assistanse til å bygge opp denne. Utgangspunktet er lovende.
- [REDACTED]
- En regional tilnærming åpner for mulighet for viktige synergieffekter på et område som er svært eksplosivt. Samarbeid er allerede etablert med Libanon. Palestinske myndigheter og israelske myndigheter har gjennom ulike kanaler anmodet om norsk støtte.
- Tidsfaktoren er sentral, da jungelens lov lett får råde grunnen så lenge en dialog om regionale uavklarte spørsmål ikke er etablert. For palestinske myndigheter og for det palestinske folket representerer petroleumssektoren en mulighet for å utvikle den lokale økonomien til en bedre og mer uavhengig økonomi.
- [REDACTED]

Bakgrunn:

Det gjennomførte forundersøkelsesbesøket til Palestina og Israel skjedde på bakgrunn av en bestilling fra sekretariatet i Olje for Utvikling. Utgangspunktet er en anmodning fra det palestinske Ministry of Energy and Natural Resources (MENR) om norsk støtte gjennom Olje for Utvikling (OfU) til å bygge opp en kapasitet på palestinsk side for forvaltning av petroleumssektoren.

Formål:

Formålet med besøket var så langt mulig å avklare anmodningens substans og rammebetingelsene for et eventuelt samarbeid mellom OfU og MENR. Foruten en avklaring av hva en eventuell petroleumssektor på palestinsk side kan omfatte og hvilket fundament man vil bygge på om en slik kapasitet skal bygges opp, ble det vurdert som viktig å få et best mulig bilde av et slikt engasjement i

lys av den uavklarte situasjonen mellom Israel og palestinske myndigheter, den uavklarte situasjonen mellom de to hovedaktørene på palestinsk side Fatah og Hamas, og eventuelle regionale forhold av betydning. Innrettingen på et eventuelt OfU-samarbeid er ikke vurdert i sin fulle bredde.

Gjennomføring:

Et team med seniorrådgiver Petter Bauck fra Norad og prosjektdirektør Nils Henrik Fuglestad, Petrad besøkte området i perioden 10. til 19. januar 2012. Fra ambassaden i Tel Aviv og i samforstand med Utenriksdepartementet, var det gjort klart at delegasjonen ikke skulle møte offisielle aktører på israelsk side. Det var ingen innsigelser til at teamet etablerte kontakt med akademiske miljøer på israelsk side.

På palestinsk side møtte teamet foruten statsminister, energiminister og representanter for Ministry of Planning and Administrative Development, ulike forskningsmiljøer, PLOs forhandlingsdepartement (NAD), det palestinske investeringsfondet (PIF), ulike universiteter og representanter for privat sektor. Videre møtte teamet ulike bilaterale og multilaterale givere, inklusive Verdensbanken og Kvartetten. Teamet hadde også dialog med sentralt plasserte aktører i forhold til den interne palestinske forsoningsprosessen. Teamet besøkte kraftstasjonen i Gaza.

Teamet møtte den norske ambassaden i Tel Aviv. Videre hadde teamet møte med det israelske fagmiljøet ved Haifa University.

Den faktiske situasjonen:

Da teamet begynte arbeidet syntes petroleumssektoren i Palestina å bestå av gassfunnene utenfor Gaza (Gaza Marine) og forsyningssikkerheten for petroleumsprodukter fra Israel og til en viss grad fra Egypt (gjennom tunnelene). Et spørsmål som stadig kom opp var behovet for lagringskapasitet for petroleumsprodukter på palestinsk territorium, slik at man kunne oppnå en bedre leveringssikkerhet enn man har i dag. Det ble opplyst at man i dag har lager av bensin, diesel etc. for 1 til 2 dager dersom leveransene utenfra stopper av en eller annen grunn. En særskilt petroleumsenhet i Finansdepartementet har ansvaret for innkjøp fra Israel og videresalg i det palestinske markedet av produkter, men har ingen rolle som kvalitetssikrer av produkter og anlegg.

Kraftverket i Gaza dekker i dag 33 % av behovet i Gaza mot tidligere 60 %. Det er bygget for å produsere 280 mW, men produserer nå 140 mW. Driftskostnadene pr. kW er med diesel fra Egypt blir anslått å være 40 % sammenliknet med diesel fra Israel. Ved bruk av naturgass er driftskostnadene pr. kW anslått å bli 30 % sammenliknet med bruk av diesel fra Israel og 75 % sammenliknet med diesel fra Egypt.. I tillegg blir vedlikeholdskostnadene redusert med 20 % ved overgang til naturgass. Miljøutslippene fra kraftverket er høyere både pga diesel av lavere kvalitet, som leveres fra Egypt, og mangel på vannbehandling av utslippene pga stopp i innførsel av nødvendige kjemikalier. I følge kraftverkets ledelse krever Egypt forsoning mellom Hamas og Fatah før de er villige til å eksportere naturgass til Gaza.

Tidlig under besøket kom det opp informasjon om at det i minst et halvt år skal ha vært drevet petroleumsrelatert virksomhet eller oljeboring rett ved landsbyen Rantis på Vestbredden, vestnordvest for Ramallah, på israelsk side av sikkerhetsgjerdet. ...

Israelsk oljeboring og utvinning ved Rantis

Informasjonen om den israelske oljevirksomheten ved Rantis ble dekket av Al Jazeera for omtrent to måneder siden. Arab News elektroniske media hadde en historie 13. januar 2012. Fra palestinsk side skal Ministeren for bosettingene har protestert og henvist til enigheten om at utnyttelsen av denne typen felles ressurser skal avklares mellom partene. En slik uttalelse må klart henvise til det faktum at den aktuelle virksomheten skjer kloss i den grønne linjen (våpenhvilelinjen fra 1949) og at eventuelle oljereservoar ikke kjenner grenser på landjorden, men gjerne brer seg på tvers av grenser.

Teamet har basert på denne informasjonen besøkt det aktuelle stedet og sett avbrenningen av gass, som finner sted. Dette peker klart i retning av oljeutvinning.

Avbrenning av gass ved Rantis. Foto: Petter Bauck

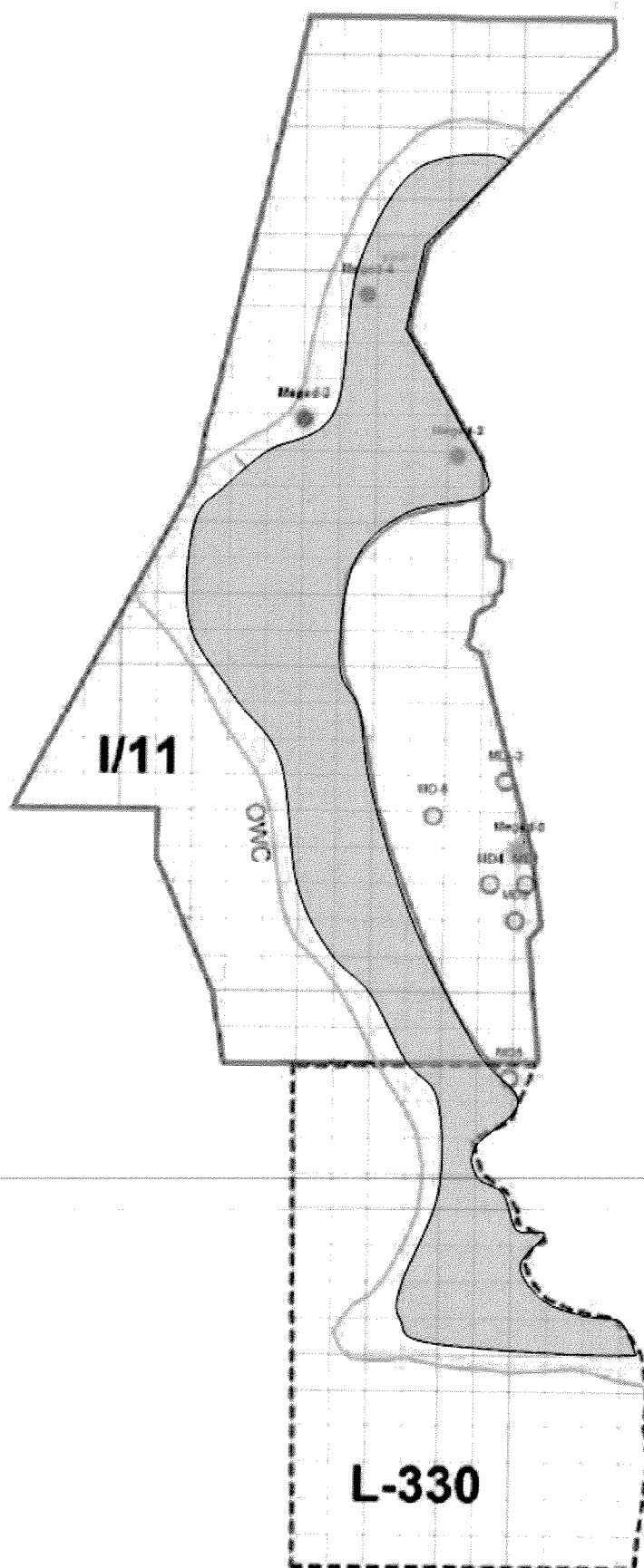
På internett har teamet så funnet hjemmesiden til det firmaet som er operatør for de aktuelle brønnene Meged 1 t.o.m. 5. Den første letelisen i området fikk de i 1992, og det første oljefunnet ble gjort i Meged 2 i 1998. Oljefeltet ble fra israelske myndigheter kategorisert som et kommersielt drivverdig felt i april 2004 og Givot Olam Oil Ltd. fikk en 30-årig leieavtale for et område på 243 km². De opplyser at virksomheten startet i 2004, og at aktiv utvinning startet i 2011. Det er planer om ytterligere utvidelser med boring av flere brønner i området. Det blir opplyst at man for tiden tar ut 1000 fat om dagen. Inntil det er etablert avtak og salg av den assosierte gassen, brennes denne av. I

juni 2006 fikk det samme selskapet lisens på oljeleting i området sør for Meged på 110 km². Begge feltene grenser opp til det palestinske Vestbredden og den grønne linjen.

En rapport fra firmaet Baker Hughes RDS til Givot Olam Oil Ltd. datert 31.12.2010 estimerer omfanget av olje og gassressurser i det totale Meged-feltet. På kart indikeres kjerneområdet for funnene til å ligge opp til den grønne linjen, noe fagpersoner i OfU sier klart indikerer at funnet vil ha en utstrekning også på palestinsk side av grensen.

Operatørfirmaet skal ha et religiøst og kommersielt utgangspunkt for sitt engasjement:

More than three thousand years ago treasure map was hidden in the land of Israel. The treasure: a vast oil reserve, buried in the sands of the Promised Land for millennia. Its purpose: to insure Israel's prosperity and protection in the days to come. ► *The Bible (Torah) states that Jacob (Israel) would "suck honey out of the rock, and oil out of the flinty rock." (Deut 32:13) Of Joseph (Ephraim and Manasseh) it states: "Blessed of the LORD be his land, for the precious things of heaven, for the dew, and for the deep that coucheth beneath, And for the precious fruits brought forth by the sun, and for the precious things put forth by the moon, And for the chief things of the ancient mountains, and for the precious things of the lasting hills, And for the precious things of the earth and fulness thereof (Deut. 33:13-16). That Zebulun and Issachar "shall suck of the abundance of the seas, and of treasures hid in the sand." (Deut 33:19) And that Asher would "dip his foot in oil." (Deut 33:24)*
► Tovia Luskin (Givot Olam) and John Brown (Zion Oil) founded their oil exploration companies based on their belief that scripture points to a major oil discovery in Israel.

Ytterligere informasjon om eventuelle funn under den sørlige delen av Vestbredden har det så langt ikke vært mulig å bringe til veie.

I 1957/58 deltok Munib Masri, som er oljegeolog, i en geologisk kartlegging/undersøkelse i områdene den gang kontrollert av Jordan. Det ble foretatt 5 prøveboringer uten resultat. 3 av disse var innenfor det som er Vestbredden, ved Hebron, Ramallah og Jeriko. Resultatene skal finnes tilgjengelig i Energiministeriet i Amman

Gassfunn på kontinentalsokkelen i det østre Middelhavet

I forhold til Gaza Marine var dette et forholdsvis isolert funn som ble gjort av British Gas i 2000 etter leting fra 1998/99, basert på en letelisens tildelt av palestinske myndigheter og Yassir Arafat. Foruten Gaza Marine, som i følge Negotiations Affairs Department i PLO uansett hvordan de maritime grensene trekkes, vil ligge i palestinsk økonomisk sone, så ble det gjort et mindre funn som etter all sannsynlighet vil være delt mellom Palestina og Israel.

På israelsk sokkel ble det gjort mindre funn, Yam Tetis, utenfor havnebyen Ashkelon, rett nord for Gaza, omtrent samtidig. Dette er funn som i dag drives kommersielt, og hvor man anslår at gassen vil ta slutt i 2013.

Israel bygde etter 2000 en gassrørledning fra El Arish i Egypt til Ashkelon i Israel for import av naturgass. Det er varierende opplysninger i hvilken grad palestinske myndigheter ble konsultert i denne saken. De siste årene har det vært en rekke sabotasjehandling mot rørledningen på egyptisk side for å stoppe eksporten av gass til Israel. Dette berører også tilførselen til Jordan og Libanon; for tiden mottar Libanon ingen gass fra Egypt med en forverring av energisituasjonen i landet som resultat.

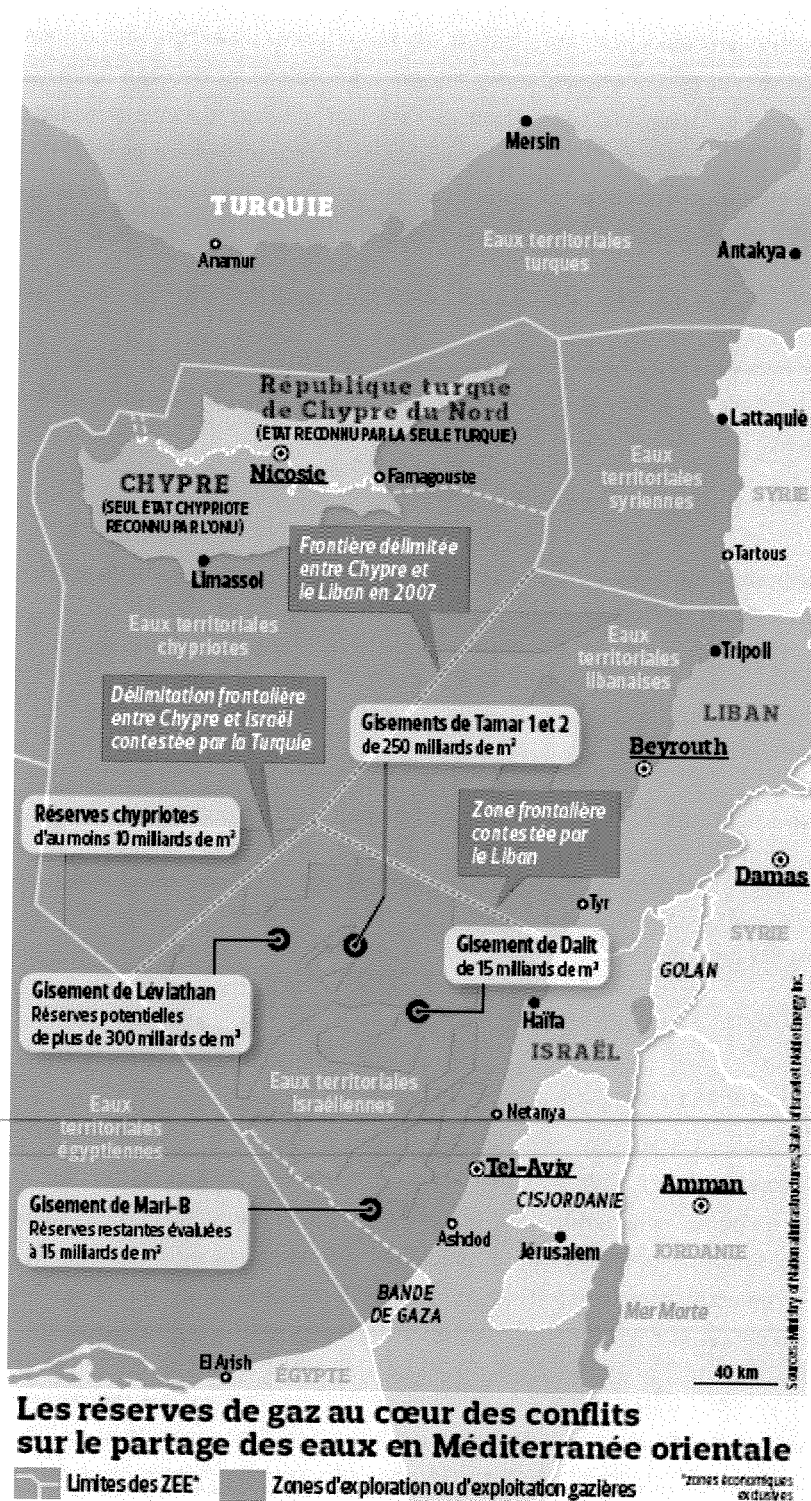
I de senere årene er det gjort flere funn av naturgass utenfor bl.a. Israel, utenfor Haifa og Hadera. Dette er langt større funn, men disse ligger lengre til havs og til dels på langt større dyp enn funnene utenfor Gaza og Ashkelon. Med disse funnene har området i det østre Middelhavet med ett blitt en olje og gassprovins, hvor det forventes at man framover vil gjøre flere større funn. Disse mulighetene omfatter også farvannet utenfor Gaza.

OfU har i flere år samarbeidet med myndighetene i Libanon, som klart også vil inngå i den nye olje og gassprovinsen i området.

Det er registrert økt aktivitet fra både den sørlige og den nordlige delen av Kypros og i tilknytning til den siste også fra Tyrkia. Fra israelsk side arbeides det aktivt, i følge media, med å komme fram til en avtale med regjeringen på Kypros (sør) om de maritime grensene mellom de to landene. Videre er det inngått en avtale om gjensidig forsvar av oljeinstallasjoner til havs. Israel har også anmodet om tillatelse til å stasjonere militære fly på Kypros for å lette overvåkingen av dette havområdet. Statsminister Netanyahu planlegger et besøk til Kypros, det første i historien fra en israelsk statsminister, i begynnelsen av februar, hvor et sentralt tema er olje og gassressursene til havs.

En rekke maritime grenser er omstridt i området, som gresedragningen mellom Israel og Libanon, mellom Israel og det palestinske området, mellom Egypt og det palestinske området og mellom Israel og Kypros. Tyrkia har engasjert seg angivelig ut fra interessene til Nord Kypros, som de mener har

interesser på kontinentalsokkelen som må tas hensyn til. Den maritime grensen mellom Kypros og Libanon ble det nådd enighet om i 2007. En rekke av de kartlagte olje- og gassfeltene overskrider

aktuelle omstridte maritime grenser. Det kan ikke utelukkes ytterligere funn i området som vil være grenseoverskridende.

Rammebetingelsene:

Teamet kom til Israel og Palestina med et sentralt spørsmål som måtte avklares; om man i overskuelig framtid kan snakke om at Palestina har en petroleumssektor. Feltbesøket avdekket at det ikke kan være tvil om at en slik sektor finnes, at den er kompleks, at den kan finnes større uoppdagede olje- og gassreserver og at sektoren i sterk grad berøres av de uavklarte spørsmålene knyttet til spesielt grenser for en framtidig palestinsk stat. Teamets utgangspunkt i vurderingene vil være en statsløsning med utgangspunkt i våpenhvilelinjen fra 1949 – den grønne linjen – som det synes å være bred internasjonal enighet om skal legges til grunn.

Videre er det av betydning at FNs Generalforsamling i januar 2009 vedtok resolusjonen

63/201. Permanent sovereignty of the Palestinian people in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and of the Arab population in the occupied Syrian Golan over their natural resources

hvor det bl.a. heter at Generalforsamlingen:

1. *Reaffirms* the inalienable rights of the Palestinian people and the population of the occupied Syrian Golan over their natural resources, including land and water;

2. *Calls upon* Israel, the occupying Power, not to exploit, damage, cause loss or depletion of, or endanger the natural resources in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and in the occupied Syrian Golan;

3. *Recognizes* the right of the Palestinian people to claim restitution as a result of any exploitation, damage, loss or depletion, or endangerment of their natural resources resulting from illegal measures taken by Israel, the occupying Power, in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and expresses the hope that this issue will be dealt with in the framework of the final status negotiations between the Palestinian and Israeli sides;

Forhandlingene mellom PLO og Israel:

Forhandlingene mellom Israel som okkupantmakt og PLO som representant for det palestinske folket fikk en ny start med undertegningen av Oslo-avtalen i 1993 og påfølgende avtaler om bl.a. etableringen av en palestinsk myndighet (PA), oppdelingen av de palestinske områdene (Vestbredden og Gaza) i A-områder (under palestinsk administrativ og sikkerhetsmessig kontroll), B-områder (under palestinsk administrativ og israelsk sikkerhetsmessig kontroll) og C-områder (under israelsk kontroll) og avtalen fra 1995 om økonomisk samarbeid (Paris-protokollen).

Etter utbruddet av den andre Intifadaen i 2000 initierte Israel planlegging og bygging av en blanding av mur og sikkerhetsgjerde mellom Israel og palestinske områder rundt Vestbredden. En tilsvarende avgrensing rundt Gaza var allerede på plass. Den aktuelle muren eller sikkerhetsgjerdet avviker på mange steder vesentlig fra våpenhvilelinjen fra 1949 – den grønne linjen. Den internasjonale

domstolen i Haag konkluderte i 2004 at dette var i strid med internasjonal rett, og at muren og sikkerhetsgjerdet skulle følge våpenhvilelinjen.

Forhandlingene mellom Israel og PLO har gjennomgått ulike faser og er for tiden inne i en vanskelig periode. Fra palestinsk side er det stilt som et ufravikelig krav at all videre utbygging av bosettinger på okkupert land stoppes før forhandlingene gjenopptas. Fra israelsk side og fra toneangivende kretser internasjonalt anmodes partene om å gjenoppta forhandlingene uten forhåndsbetingelser.

Spørsmål knyttet direkte til forekomsten av olje- og gassressurser i området, som til dels kan være grenseoverskridende, synes ikke ha vært berørt i forhandlingene mellom Israel og PLO så langt. Fra Negotiation Affairs Department (NAD) i PLO framheves kun de ikke avklarte forhandlingene om de framtidige grensene for en palestinsk stat å være relevante. For fastsetting av de maritime grensene i tilknytning til Gaza vil fastsetting av landgrensene spille en vesentlig rolle. NAD var av den oppfatningen at man fra palestinsk side måtte argumentere for at Gaza var i spesiell situasjon, gitt kystlinjens utforming. Uten visse konsesjoner fra både Israel og Egypt ville palestinerne etter deres mening kunne sitte igjen med et svært begrenset havområde, som omkranses på alle sider av israelsk og egyptisk havterritorium.

[Redacted text] Dette betyr at en del ansvar overføres fra den særskilte petroleumsenheten i Finansdepartementet. Finansdepartementet vil heretter kun ha hånd om de finansielle sidene ved sektoren, mens MENR får ansvar som regulator og kvalitetssikrer. Om denne restruktureringen også vil innebære at ansvar vil bli overført fra det palestinske investeringsfondet (PIF), som forvalter kontrakten for Gaza Marine, gjenstår å se. Det er allerede bygd opp en generell energikompetanse i MENR, som til nå spesielt har omfattet elektrisitet og fornybar energi som sol og vind, som vil danne et godt grunnlag for også å forvalte petroleumssektoren.

Den nasjonale forsoningsprosessen:

Forsoningsprosessen mellom de store palestinske aktørene Fatah (som kontrollerer Vestbredden) og Hamas (som kontrollerer Gaza) synes å være inne i et positivt spor, med avtalen i Egypt i desember 2011 og løpende kontakter på høyt nivå for å løse utestående spørsmål og berede grunnen for en nasjonal teknokratisk samlingsregjering, gjennomføringen av valg, planlagt til mai 2012, men etter de opplysningene teamet fikk er det mer sannsynlig at det avholdes ved slutten av året. Ellers synes spørsmålet om olje- og gassressurser ikke å inngå i forsoningsprosessen.

[Redacted text] å bygge en palestinsk stat.

Regionale forhold:

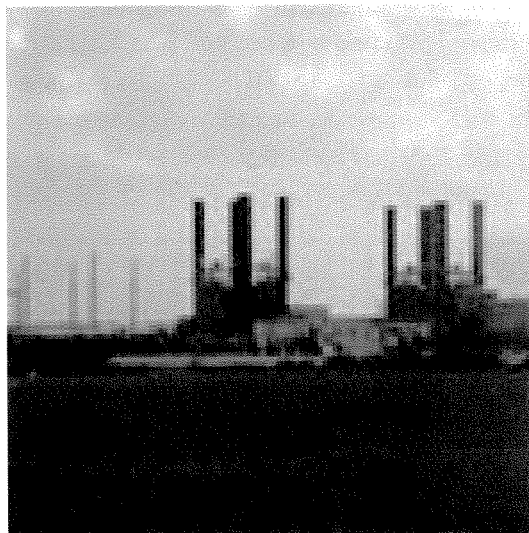
De regionale aspektene ved funnene av petroleumsressurser i området er etter teamets vurdering av større betydning enn tidligere antatt. Området har i løpet av få år utviklet seg til en ny gassprovins, med potensielt flere funn av gass og olje i årene som kommer, både onshore og offshore. Israel er i ferd med å utvikle seg fra en sårbar energi øy, totalt avhengig av import av energiresurser, til en i stor grad selvforsynt stat med potensial for eksport av olje og gass. Det synes å være en skarp debatt i Israel mellom sikkerhetskretser og privat sektor aktører i forhold til om gassen som er funnet skal

lagres i sine undersjøiske reservoar eller om den skal utvinnes så raskt som mulig for salg. Tidligere avtaler om kjøp av gass fra Gaza Marine synes i dagens situasjon av noe mindre relevans for Israel.

"Window of Opportunity":

Fra israelsk akademisk hold blir det framhevet at man nå opplever et "Window of Opportunity" i forhold til energiutviklingen i regionen. Dette begrunnes med følgende 3 momenter:

- Israel har en anstrengt energisituasjon. Det er de siste årene bygd få nye produksjonsfasiliteter. Innenlandsk behov for elektrisitet er stadig økende. 10 % av det som produseres videreselges til palestinske myndigheter for distribusjon på Vestbredden og i Gaza. Det vil ta noen år før man kan utvikle ny produksjonskapasitet basert på de nye gassfunnene. Videre betegnes energiproduksjonen som sårbar, i og med at 70 til 80 % er basert på naturgass. Dersom Israel på kort sikt kan avlastes for videresalget til palestinske myndigheter, vil den innenlandske forsyningssituasjonen bedres betraktelig. En slik endring kan skje ved at palestinerne får anledning til å ta i bruk gass fra Gaza Marine til drift av kraftverket i Gaza, og at dette kraftverket utvides. Eventuelt kan gass tilføres i rørledning fra Egypt. Flere arabiske land har gått imot at Gaza knyttes til det arabiske elektrisitetsnettet. De krever i tilfelle at forbindelsen til det israelske nettet kuttes.

Kraftverket i Gaza - Foto: Petter Bauck

- Det er en voksende bekymring for miljøforurensingene i Israel. Forurensingene er grenseoverskridende. Ikke minst kraftverket i Gaza, som nå drives på diesel importert fra Egypt, oppfattes som en betydelig forurensner. Kraftverket i Gaza opplyser at de antar at forurensingene har økt ved overgang til diesel fra Egypt, fordi denne er av dårligere kvalitet enn dieselen fra Israel. I tillegg kommer manglende vannbehandling. Avgjørende har vært en prisvurdering. Det skjer ingen måling av forurensingene fra kraftverket. Med 30 meter høye piper antar man at mesteparten av forurensingen drives med vinden til Israel. Gazastripen er på det aktuelle stedet på sitt smaleste, med kun 2,5 km til sjøen og 2,5 km til sikkerhetsgjerdet mot Israel. En overgang fra dieseldrift til naturgass vil redusere utslippene vesentlig. En slik overgang kan skje uten merkbare avbrekk i elektrisitetsproduksjonen.

- De nye naturgassfunnene utenfor Israel ligger til dels langt til havs og på store havdyp. Det største, Leviathan, med estimert 700 billioner m³ naturgass, ligger 135 km utenfor Haifa og på 1700 meters dyp og boring ned til 5-7000 meter. Det regnes som sannsynlig at det også finnes 4,2 billioner fat olje i feltet. Noe nærmere land ligger gassfeltet Tamar på samme havdyp som Leviathan og med estimert 240 billioner m³ naturgass. Det tredje feltet Dalit ligger 48 km fra kysten, på 1300 meters dyp, og er estimert å inneholde 14 billioner m³ naturgass. For alle feltene er det amerikanske firmaet Noble Energy hovedoperatør. Firmaet har erfaringer fra dypvannsboring i Mexico-golfen bl.a. Fra faglig spisskompetanse på energifeltet i Israel ble det pekt på betydningen av at internasjonalt velrenommerte og erfarne firmaer ble involvert, for å bidra til at man unngår å få en utblåsning som nettopp i Mexico-golfen. Det ble pekt på at seriøse internasjonale firmaer ikke vil involvere seg så lenge det er en rekke uavklarte spørsmål knyttet til de maritime grensene i området. Ut fra dette var vurderingen teamet ble presentert for at den aktuelle situasjonen kan bidra til å presse fram en dialog mellom landene i regionen nettopp for å få fastsatt de maritime grensene i forhold til de store gass- og oljeforekomstene.

Mulighetene:

Palestina:

Anmodningen fra det palestinske energiministeriet om støtte til å bygge opp kompetanse på petroleumssektoren synes, etter de observasjoner teamet har gjort og de diskusjonene som er gjennomført med relevante aktører, vel begrunnet. Palestinske myndigheter har ansvaret for en kompleks petroleumssektor, som omfatter gass- og oljefunn offshore så vel som onshore. Denne sektoren inngår i en helhetlig energisektor, som i dag i tillegg omfatter elektrisitet, solenergi og vindenergi.

Fra et palestinsk ståsted representerer de aktuelle gass- og oljeressursene en viktig mulighet til økonomisk utvikling. Videre vil tilgangen på gass fra Gaza Marine kunne bidra til å sikre en langt bedre elektrisitetsforsyning til Palestina, med lavere miljøutslipp enn dagens situasjon. Det kan ikke utelukkes at man både offshore utenfor Gaza og onshore framover vil kunne avdekke kommersielt drivverdige forekomster av olje og gass. De funnene som er gjort i israelsk økonomisk sone og langs den grønne linjen tyder på dette.

British Gas, som hovedoperatør i det konsortiet som på slutten av 1990-tallet fikk lisens på leting i havområdet utenfor Gaza, har etter funnet av Gaza Marine og et mindre felt på grensen mot israelsk havområde, fått sine rettigheter avgrenset til utvinning av disse to feltene. Dette innebærer at de resterende områdene utenfor Gaza kan gjøres til gjenstand for fornyet leting. Nye funn kan ikke utelukkes. PIF fikk i 2006/07 foretatt en juridisk vurdering av avtalen med British Gas som konkluderte med at avtalen i all hovedsak er i tråd med god praksis internasjonalt på området. Det er videre blitt kjent for teamet at British Gas er i ferd med å selge seg ut av Gaza Marine, sannsynligvis på bakgrunn av den komplekse situasjonen de har erfart over flere år og det faktum at selskapet nå er involvert i nye lovende funn bl.a. utenfor norskekysten. En aktiv forvaltning av havområdet

utenfor Gaza vil derfor kunne gi nye muligheter for kommersielle funn, og dermed nye inntekter for det palestinske samfunnet.

En styrket økonomisk utvikling og en langt bedre dekning av energibehovet i Gaza og på Vestbredden vil ha betydelige positive virkninger for befolkningen, både i forhold til livskvalitet generelt, muligheten til lønnet arbeid gjennom reetablering og nyetablering av arbeidsplasser. I dag er det fortsatt omfattende kutt i tilgangen på elektrisitet fordi produksjon og import ikke når opp mot behovet. De positive virkningene vil igjen gi langt bedre framtidsutsikter for den halvparten av befolkningen som er under 23 år. For den kvinnelige delen av befolkningen vil muligheten til deltakelse i arbeidslivet øke, i tillegg til den generelle forbedring av livskvaliteten som bedre økonomi og bedre energiforsyning innebærer.

Det er på palestinsk side i dag ikke et etablert fagmiljø knyttet til petroleumssektoren. Derimot er det under utvikling et fagmiljø knyttet til energi generelt, inklusive fornybar energi. Ved minst to universiteter (An Najar Universitet i Nablus og Det islamske universitetet i Gaza) drives det undervisning og forskning på energirelaterte områder. Andre universiteter signaliserer en klar interesse for å utvikle slike utdanningstilbud, forutsatt at det vil være jobbmuligheter for studenter som uteksamineres. Eksisterende undervisning i eksempelvis Nablus og Gaza kan enkelt suppleres med direkte petroleumsrelaterte kurs, som kan bidra til at det etableres en utdanningskapasitet. Videre er det et engasjement fra privat sektor i Palestina i forhold til petroleumssektoren regionalt og internasjonalt, noe som også gir et godt utgangspunkt for på kort sikt å trekke på palestinske fagfolk i diasporaen.

Israel:

Det "Window of Opportunity" som framheves fra israelsk akademisk hold indikerer flere sammenfallende interesser mellom Israel og Palestina; både i forhold til en økt elektrisitetsproduksjon i det palestinske området og i forhold til å redusere miljøutslippene. En enighet om å ta i bruk gassen fra Gaza Marine i forhold til elektrisitetsproduksjon i Gaza, alternativt å åpne for import av naturgass fra Egypt, vil gi disse gevinstene.

Fra akademisk hold blir det pekt på som lovende at man i Israel kan utvikle en allianse mellom miljøorganisasjoner og organisasjoner for alternativ energi for å øke presset på myndighetene med mål å gi palestinerne adgang til å bruke naturgassen fra Gaza Marine.

Fra israelsk side er det indikert en interesse for å lære av Norge i forhold til de store nye gassforekomstene som er avdekket utenfor kysten. Statens rolle i den videre utviklingen av sektoren vil stå sentralt. Som et ledd i styrke forvaltningen er det opprettet en nasjonal gasskommisjon. En delegasjon er planlagt til Norge i løpet av noen måneder. Det er teamets inntrykk at heller ikke i Israel er det bygd opp en omfattende kompetansebase på energi som inkluderer petroleumssektoren. Fra akademisk hold i Israel ble det indikert en klar interesse for å utvikle kontakter med tilsvarende palestinske miljø, og tilsvarende interesse er uttrykt fra palestinsk hold. Det blir også opplyst at et norsk firma skal være involvert i rådgivning til israelske myndigheter.

Både fra faglig hold i Israel og internasjonalt framheves det at de nye store gassfunnene utenfor Israel åpner mange muligheter, men at de også reiser mange viktige utfordringer. At Israel kan nærme seg en situasjon hvor landet blir sjølforsynt på energi vil minske sårbarheten. Til nå har Israel

vært omtalt som en "energi-øy" uten en infrastruktur i forhold til energi utveksling med naboland og helt avhengig av import. Dette har gjort landet svært sårbart, både for boikott og attentater mot energitransporter. Den nye situasjonen har avstedkommet en omfattende debatt i landet om naturgassen skal på land og selges så raskt som mulig for å skape nye verdier, som ikke minst privat sektor ivrer for, eller om den i betydelig grad bør bevares på havbunnen som en energireserve, noe sikkerhetssiden argumenterer for. Det blir pekt på at Norge på en positiv måte kan bidra med gode innspill til diskusjonen.

Det blir også pekt på at de utfordringene som boring og utvinning på de dypene man snakker om ikke minst i forhold til Leviathan og Tamar, bør Israel sikre at internasjonalt erfarne firmaer kommer inn. Det er en ikke ubetydelig engstelse for at man raskt kan oppleve en katastrofe som den som fant sted i Mexico-golfen. En forutsetning for at slike firmaer vil involvere seg er at uenighet om grensedragninger til sjøs er klarlagt. De store økonomiske interessene, som ligger i naturgassen, kan åpne opp for en dialog regionalt om avklaring av maritime grenser. Spesielt utfordrende er grensene i forhold til Gaza og i forhold til Libanon.

Regionalt:

I lys av området nå omtales som en gassprovins, indikeres det at sannsynligheten for nye funn under havbunnen i det indre Middelhavet er store. Dette kan åpne for et kappløp om å komme først til ressursene for å nyte godt av dem. I lys av de mange konfliktlinjene i regionen, som i tillegg til Israel, Palestina og Libanon, inkluderer Egypt, Kypros, Syria og Tyrkia, kan dette raskt føre til skjerpet konflikt mellom to eller flere av interessentene.

Olje for Utvikling har i flere år vært engasjert i et samarbeid med libanesiske energimyndigheter i forhold til å bygge opp deres kapasitet på forvaltning av petroleumssektoren.

Israel har anmodet om norsk støtte til sitt økende engasjement innen olje- og gass-sektoren, og en delegasjon er stipulert å komme til Norge i løpet av noen måneder.

Norge har bl.a. gjennom PRIOs engasjement på Kypros i flere år vært engasjert i arbeidet for en fredlig løsning på konflikten på øya. I forhold til de store gassfunnene utenfor spesielt Israel de siste par årene, har Tyrkia engasjert seg sterkt for å sikre den nordlige delen av Kypros sine rettigheter i farvannet. Tyrkiske myndigheter har stilt spørsmål ved maritime grenser som vurderes bl.a. mellom Kypros og Israel.

Fra faglig israelsk hold blir et eventuelt norsk samarbeid med flere aktører i regionen, som eksempelvis Libanon, Israel og Palestina vurdert som positivt og en mulighet for direkte og indirekte også å bidra til å etablere en plattform for dialog i regionen om felles utfordringer og muligheter.

Den israelske ambassadøren til Norge uttaler til Aftenposten 27.01.2012 at Israel ikke ser noe problem med at Norge bidrar til at Libanon får støtte til å styrke sin forvaltning av petroleumssektoren, og at Israel er ute etter å tilsvarende trekke på norsk ekspertise på området.

Det kan heller ikke utelukkes at spørsmålet om avklaring av de maritime grensene regionalt kan bidra til et fordelaktig klima i forhold til å nå en enighet om grenser og naturressurser i konflikten mellom Israel og palestinerne.

Begrensningene:

Internt på palestinsk side blir det understreket at man i dag ikke har god nok kunnskap om egne rettigheter på petroleumsområdet. Sektoren har i dag ikke et legalt fundament. Videre blir det pekt på at både privat sektor i Palestina, det palestinske investeringsfondet (PIF) og Israel kan vise seg som aktører som vil motarbeide en helhetlig organisering av arbeidet med sektoren. Paris-protokollen fra 1995, som regulerer økonomisk samkvem mellom Israel og den palestinske myndigheten (PA) kan representere utfordringer. En reforhandling utelukkes ikke.

I konflikten mellom Israel og palestinerne er det mange spørsmål på dagsorden, bl.a. knyttet til kontrollen over ulike naturressurser som vann, land og gass. Det pågående arbeidet med å utvinne og lete etter olje på israelsk side av sikkerhetsgjerdet ved Rantis, gjør listen over verdier man skal enes om enda lengre, og enda mer verdifull i et økonomisk perspektiv. Det kan ikke utelukkes at Israel i arbeidet med å etablere den omtalte muren eller sikkerhetsgjerdet rundt Vestbredden også har hatt sin kunnskap om mulige og kjente oljeressurser i tankene.

Fra palestinsk side gis det uttrykk for engstelse for at Israel vil gjøre gjeldende "rule of capture" i forhold til slike petroleumsfunn og sikre seg kontroll over eller utnytte sin fordel ved å være tidlig ute og tillegg ha nødvendige maktmidler til å forsvare sine handlinger, til å tappe ressursene før enighet om en fordeling oppnås. Det samme spørsmålet reises blant fagfolk internasjonalt når det gjelder flere av de store gassfunnene, som sannsynligvis strekker seg på tvers av maritime grenser det ikke er oppnådd enighet om.

I tilknytning til Gaza Marine har det siden 2007 vært gjort flere forsøk på å presse Israel til en avklaring, som kunne muliggjøre utvinning. Den palestinske presidenten, det palestinske investeringselskapet (PIF), kvartetten og britiske myndigheter har på ulike tidspunkt tatt initiativ, uten at det til nå har gitt noen positive resultat.

Reuters melder i en artikkel 5. januar 2012 at ***"Israel's anti-trust authority has called for a hearing with the U.S-Israeli companies that discovered the region's two largest offshore natural gas fields, aiming to find whether their control over the reserves stifles competition."*** Av de to firmaene Noble Energy, basert i Texas, USA og Delek Energi, basert i Israel, har Noble 36 % andel i Tamar og 39,66 % i Leviathan, mens Delek har 31,25 % i Tamar og 45,34 % i Leviathan. Denne prosessen forventes å ta flere måneder og utfallet er høyst usikkert.

<http://af.reuters.com/article/energyOilNews/idAFL6E8C522U20120105?pageNumber=2&virtualBrandChannel=0>

Fra israelsk side uttrykkes det klart at man er rede til å forsvare sine energiresurser med alle tilgjengelige midler. Derfor har man også fra militært hold i Israel nylig uttalt at en betydelig del av marinen framover vil bli engasjert i forsvaret av de store gassfeltene og boreinstallasjoner. Dialogen med Kypros om rett til å stasjonere fly fra flyvåpenet har en tilsvarende begrunnelse.

Det har i lengre tid vært en utveksling av skarpe utsagn mellom Libanon og Israel knyttet til gassfeltene utenfor kysten og spørsmålet om hvilket land som har rettigheter. Tilsvarende har Tyrkia engasjert seg for å sikre interessene til Nord Kypros.

At regionen i det østre Middelhavet i løpet av kort tid har blitt endret til en ny "gassprovins" fører nye verdier inn i de mange konfliktene, noe som også kan skjerpe disse og lede til nye og alvorlige konfrontasjoner.

Risikofaktorer ved et norsk palestinsk samarbeid:

Det sikkerhetspolitiske argumentet framføres som viktig. I lys av gassfunn i havområdene utenfor kysten og oljeforekomster, som mest sannsynlig strekker seg inn på Vestbredden, styrkes økonomiske argumenter for å beholde kontrollen. Vannressursene er en tilsvarende viktig ressurs. For israelsk økonomi betyr leveranser til de okkuperte områdene en god del innenfor visse sektorer. I sterkt religiøse kretser er også argumenter knyttet nettopp til områdets religiøse betydning sentrale. Det er uvisst hvordan ulike kretser i Israel vil håndtere spørsmålet om kontroll over og utvinning av de aktuelle energiressursene i havet utenfor Gaza og under Vestbredden. Gjennom fortsatt å nekte utvinning og ilandføring av gassen fra Gaza Marine vil Israel videreføre jerngrepet om den palestinske økonomien. Gjennom å videreføre sin utvinning av olje fra områdene ved den grønne linjen kan Israel steg for steg tømme reservoar som ligger under Vestbredden, uten at palestinerne får nytte godt av naturressursene. Fortsatt uavklarte grenser på land og i havet vil bidra til en slik utvikling.

Det palestinske området og den nye palestinske administrasjonen (PA) etablert på bakgrunn av Oslo-avtalen, utviklet etter hvert en kultur preget av en elite som fikk anledning til personlig berikelse, bl.a. gjennom tildeling av monopolrettigheter på ulike essensielle varer som sement og petroleum. Utvilsomt var frustrasjonen over korrupsjonskulturen en medvirkende drivkraft bak utbruddet av den andre Intifadaen i 2000, i tillegg til en reaksjon på manglende framdrift i forhandlingene med Israel og i forhold til økonomisk utvikling i området. Valgresultatet i 2006, hvor Hamas vant et flertall av setene i den lovgivende forsamlingen (PLC) var også i stor grad et resultat av denne negative utviklingen og den voksende kritikken av Fatah, som det regjerende partiet.

De siste årene har den palestinske regjeringen under ledelse av Salam Fayyad tatt mange initiativ for å endre på denne situasjonen. En rekke sentrale statsinstitusjoner er bygd opp og utviklet. Palestinske myndigheters eierinteresser i ulike aktiviteter er lagt inn i et Palestinian Investment Fund (PIF), som bl.a. har ansvaret for å forvalte palestinske interesser i det konsortiet under ledelse av British Gas, som har lisens på utvinning av gass fra Gaza Marine. Ansvaret for oljeforsyningen til det palestinske området er lagt i en egen seksjon i Finansdepartementet. (Deler av dette ansvaret er nå overført MENR.) På denne måten har palestinske myndigheter tatt viktige skritt i retning av å motvirke de negative konsekvensene av praksis fra årene etter Oslo-avtalen.

På grunn av den splittelsen som fant sted mellom Vestbredden og Gaza sommeren 2007, hvor Hamas tok full kontroll over Gaza, står man i den pågående forsoningsprosessen overfor store utfordringer med å sikre at tiltakene gjennomført på Vestbredden, også gjøres gjeldende for Gaza. Dagens "tunnel-økonomi" i Gaza, som er blitt en livsnerve for den lille landstripen, og som omfatter en betydelig import av petroleumprodukter, har lagt grunnlaget for en ny svart økonomi, som en vellykket forsoningsprosess må inkorporere i et transparent styringssystem. Det blir hevdet at deler

av Hamasledelsen i Gaza ikke er interessert i en forsoningsprosess, fordi det vil undergrave de privilegiene de gjennom de siste snart 6 årene har bygd opp.

Behov for avklaringer:

Et engasjement fra norsk side i forhold til petroleumssektoren, nasjonalt i forhold til Palestina eller regionalt, vil berøre en rekke omstridte tema, spesielt spørsmålet om grensedragninger til sjøs og til lands. Det er et behov for en avklaring av de folkerettslige sidene ved et eventuelt norsk engasjement, og hvordan dette skal veies mot de politiske prioriteringene Norge velger å gjøre.

På palestinsk side har man uttrykt et klart behov for norsk bistand til å utvikle nødvendig kapasitet til å håndtere petroleumssektoren. Man har tatt beslutninger om den framtidige organiseringen av sektoren som bidrar til at ansvaret legges til Ministry of Energy and Natural Resources. Gitt de opplysningene som er kommet fram gjennom ulike kilder om israelsk engasjement i tilknytning til omstridte grenser mellom Israel og Palestina, og [redacted], synes det å være behov for en nærmere avklaring av bakgrunnen for denne uvitenheten, eventuelt hvilke deler av den palestinske ledelsen som har vært informert, og eventuelt hvordan dette har vært oppe i formelle eller uformelle kontakter mellom partene.

Forsoningsprosessen mellom Fatah og Hamas synes å være avgjørende for at man kan bygge opp en enhetlig kapasitet på palestinsk side på petroleumssektoren. Dette er tilfelle både ut fra det faktum at funn av olje og gass synes å være en realitet både i Gaza (Gaza Marine) og på Vestbredden, og ut fra spørsmålet om utvikling av utdanningstilbudet som er relevant for sektoren, hvor universitet både i Gaza og på Vestbredden synes relevante. I tilknytning til utviklingen av et utdanningstilbud vil det være avgjørende å avklare hvordan dette best kan organiseres og hvordan et eventuelt samarbeid med ressursinstitusjoner i Norge kan utvikles.

Et samarbeid med Libanon vil representere en positiv tilleggskomponent, bl.a. i oppbyggingen av et utdanningstilbud og i å utvikle forskning på området. Fra libanesisk side er det uttrykt klar interesse for dette.

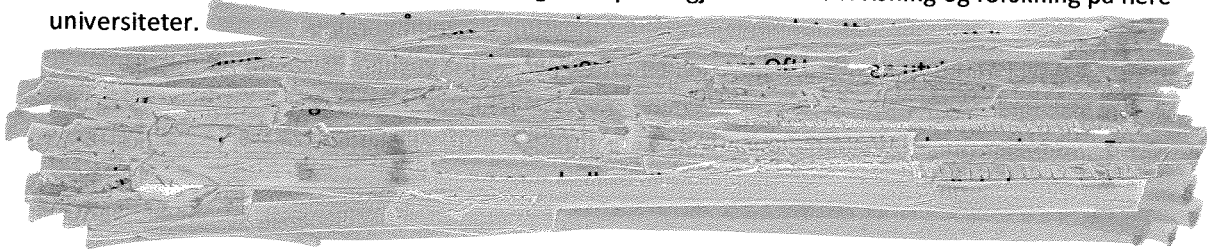
For å sikre umiddelbar tilgang til fagressurser vil det være behov for en nærmere kartlegging av relevante ressurser i den palestinske diasporaen. Her vil privat sektor i Palestina kunne medvirke.

Alternative tilnærminger:

Bakgrunnen for teamet besøk til det palestinske området og Israel var anmodningen fra palestinske energimyndigheter om støtte fra OfU til å bygge opp kapasitet på petroleumssektoren.

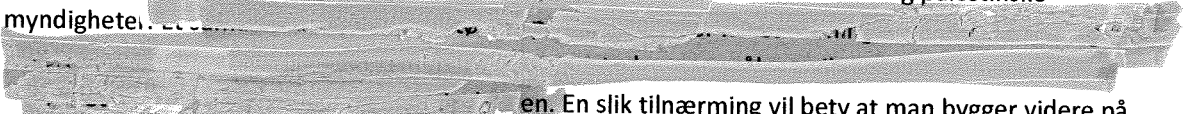
Petroleum som del av et utvidet engasjement innenfor energisektoren i Palestina:

Norge har vært engasjert på energisektoren gjennom samarbeidet om utvikling av elektrisitetssektoren og forsyningen i Gaza og på Vestbredden siden 1994. Dette er et arbeid som vurderes som svært vellykket. På palestinsk side er dette videreutviklet til nå også å inkludere fornybar energi som sol og vind, noe som også avspeiles gjennom undervisning og forskning på flere universiteter.

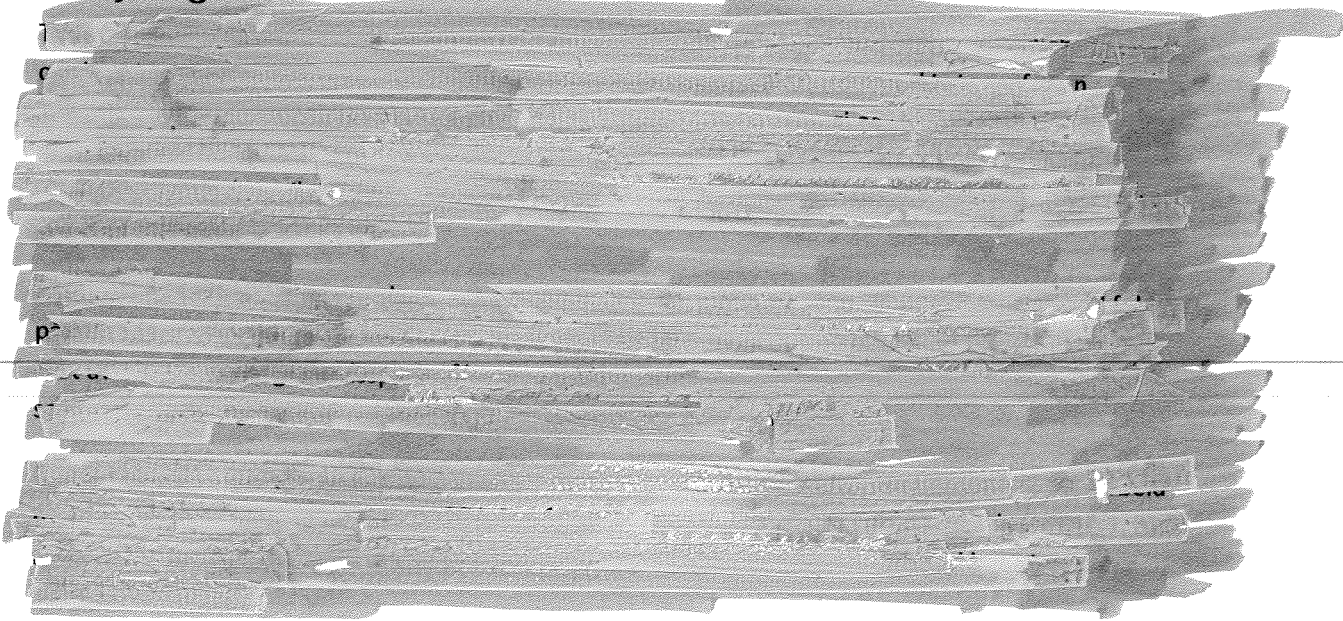
Et regionalt engasjement på petroleumssektoren:

Norge er allerede engasjert på energisektoren, med fokus på petroleumssektoren, med enkelte aktører i den regionale konteksten. Det er forespørsel om samarbeid fra Israel og palestinske myndigheter.

En slik tilnærming vil bety at man bygger videre på den rollen Norge har spilt og spiller i den israelsk-palestinske dialogen.

Anbefalinger:

Vedlegg 1: Oppdragsbeskrivelse

PREPARATIONS FOR A POSSIBLE COOPERATION BETWEEN NORWAY REPRESENTED BY THE NORWEGIAN AGENCY FOR DEVELOPMENT COOPERATION (Norad)/OIL FOR DEVELOPMENT AND PALESTINIAN AUTHORITY, MINISTRY OF ENERGY AND NATURAL RESOURCES IN RELATION TO THE GAS RESOURCES OUTSIDE THE COAST OF GAZA AND THE DEVELOPMENT OF THE PALESTINIAN PETROLEUM SECTOR

To prepare for a decision on cooperation with the Ministry of Energy and Natural Resources in relation to the gas resources outside Gaza, additional information gathering on relevant contextual issues shall be conducted. Of importance will be contextual issues pertinent to an actual development of petroleum resources in the foreseeable future. Possible negative or problematic aspects of such a Norwegian Palestinian cooperation to build administrative and legal resources on the Palestinian side to manage these resources should be discussed. A backdrop for the discussions may be the necessity of access to modern energy for all shall the millennium development goals be met.

Certain considerations are of particular importance for the gathering of information in Palestine and Israel:

- Extraction of gas resources outside Gaze in light of the negotiations between Israel and the PLO on a final peace agreement:
 - o To what extent has the development of the gas resources been part of the negotiations?
 - o Are there particular issues where there are disagreements on the table? Are the borderlines included in the Oslo Accords non disputable or are they still questioned by the parties?
 - o The importance of the gas resources outside Gaza for the energy supplies to Israel in light of other gas fields detected outside the Israeli coast? Will gas extraction outside Gaza possibly serve as a positive incitement in the dialogue with Israel?
 - o The possible impact of the gas resources offshore Gaza on an increased energy supply safety in the Palestinian territories? What could be the vulnerability with extraction of gas outside Gaza before a final peace agreement is signed including a mutual acceptance of each country's sovereignty?
 - o Israeli views on improving sustainable energy supplies to the West Bank and Gaza. Are alternatives to daily transports of petroleum products by trucks being considered?
- Exploration of gas resources outside Gaza in view of the attempts to establish a national reconciliation between Fatah and Hamas:

- To what extent and how has extraction of the gas resources outside Gaza been addressed in the negotiations?
- What disagreements may exist on extraction of the gas resources? Is landing of the gas in Gaza or in Israel (Ashkelon) still a topic in the negotiations?
- What assessments are made on the importance of gas extraction for the economic developments in Gaza and the West Bank?
- Exploration and extraction of the gas resources in a regional perspective:
 - Are there issues in relation to Egypt, possibly in relation to Lebanon and Cyprus that could be of importance for a future gas extraction outside Gaza?
 - Are there issues in relation to Egypt, possibly in relation to Lebanon and Cyprus that could be of importance for the Israeli views on a possible extraction of gas resources outside Gaza?

Additional issues could be relevant.

Possible institutions and persons to talk to:

- In the Palestinian territories:
 - Prime Minister Salam Fayad
 - Ministry of Energy and Natural Resources (Omar Kittane)
 - Ministry of Finance (Mazen Jadallah)
 - General Petroleum Coordination, Ministry of Finance
 - Negotiations Affairs Department, PLO (Issa Kassasieh, General Coordinator)
 - Palestinian Investment Fund (PIF) (Nura Treish)
 - MADAR research institution (Akram Hanie, Board Director; Huneida Ghaniem, Director General)
-
- Other relevant academic institutions (The University of Bir Zeit, The Palestinian Economic Policy Research Institute MAS???)
 - Ministry of Planning and Administrative Development (Minister Jarbawi; Estephan Salameh)
 - Other bilateral donors (Sweden/Ana Gren, The Netherlands, The United States/Walter Miller, Great Britain, AFD/Herve Conan)
 - Relevant multilateral donors (The World Bank/Husam Beides - Libanon)
 - Relevant partners in Gaza (Gaza Power Generating Company, Dr Rafiq Maliha)

- Relevant research bodies and multilateral bodies in Gaza (UNRWA, others?)
 - Energy related media people
 - In Israel:
 - Ministry of Infrastructure
 - Israel Natural Gas Ltd (INGL)
 - Relevant academic institutions (Tel Aviv University, Haifa University???)
 - Energy related media people
 - The Royal Norwegian Embassy in Tel Aviv
 - Other relevant international players
-

Vedlegg 2: Oversikt over samtalepartnere

- Statsminister Salam Fayyad
- Ministry of Energy and Natural Resources; Minister Omar Khittaneh, Jamal Abu Ghosh, Director, PMU
- Ministry of Finance, International Cooperation; Mazen Jadallah
- Ministry of Finance, General Petroleum Coordination; Mr. Hanna and General Accountant Mr. Yousef Zamer
- Ministry of Planning and Administrative Development; Director General Infrastructure Sector, Mr. Taghreed Hithnawi; Director Aid Management and Coordination, Dr. Estephan Salameh and Head of EU Department, Manal Ziadeh Zakkak
- Palestinian Investment Fund (PIF); Chief Investment Officer Dr. Durgham Maraee and Project Manager Nura Treish
- Negotiations Affairs Department (NAD), PLO; Azem Bishara, Natasha Carmi, Bashaar Juma and Raja Shamas
- MADAR Research Institution; Director General Dr. Honaida Ghanim
- Palestinian Economic Policy Research Institute (MAS); Director General Dr. Samir Abdullah
- Consulate General of Sweden; Consul General Axel Wernhoff, Consul Peter Lundgren, Consul Ana Gren
- The World Bank; Husam Beides (by phone from Beirut)
- Consulate General of United Kingdom, Jerusalem; Deputy Consul General John Edwards and Conflict Advisor Tim Heath
- Office of the EU representative; Project Manager AbdelKarim Yakobi
- Office of the Quartet Representative; Dr. Firas Raad and Hendrik Denker
- Munib R. Masri, Nablus; Chairman Edgo Group and PADICO (Palestine Development and Investment Ltd.)
- An Najah University, Nablus, Energy Research Centre; Director Dr. Imad Ibrik, Dr. Abdur Rahim
- Gaza Power Generating Company; Project Manager Dr. Rafiq Maliha
- Al Azhar University, Gaza; Dr. Abdul Rahman Hamad, Chairman Board of Trustees
- Islamic University, Gaza, Faculty of Engineering; Ass. Dean Dr. Mohammed T. Hussein, Professor Shafik M. Jendia, Director Dr. Anwar Abu-Zarifa, Dr. Nabil Sawalhi,

- University of Palestine, Gaza; President (?) , Vice President (?) and Chairman of the Board Wadie El Masri
- Khan Younis Governorate, Gaza; Governor Dr. Osama al Farah
- Royal Norwegian Embassy, Tel Aviv; Ambassador Svein Sevje, Minister Counselor Vebjørn Dysvik, First Secretary Signe Brandtzæg Hjelde
- University of Haifa, School of Political Science; Professor Dr. Brenda Shaffer